

SLOVENSKI POROČEVALEC

GLASILO OSVOBODILNE FRONTNE

12.
APRILA
1945

LETO VI. ŠTEV. 12

CENA 2 Liri

Rdeča armada na naših tleh

Mnogo velikih in svečanih trenutkov je preživel slovenski narod v tej vojni. Prinesli so mu mnogo spoznanj in globljih osvestitev. Največ mu jih je žrtvovala Rdeča armada Sovjetske zveze. Po težkem razočaranju in težki propasti, po krutih krivicah, nevidnem trpljenju in junaštvu, po silnih notranjih pretresih, je nad krvavo dramo tega naroda naposled posijalo sonce, ki ni več ugasnilo, sonce ogrcnih zmag na vzhodu. Njegova luč je dovršila, kar je spočelo trpljenje in kar je rodil boj za svobodo. Ta narod se je dokončno zavedel samega sebe, svojega slovanstva in svojega mesta v družini narodov blage volje. Vsaka zmaga na vzhodu je bila in je nov preblesek v njeni zavesti, je velik in svečan dogodek v srcu slovenskega naroda. Najlepši in najgloblji dogodek med njimi je bil ta, ki smo ga pravkar doživeli, dan, ko je rodna in ljubljena slavna Rdeča armada prvič stopila na slovenska tla.

Začutili smo prvi, siloviti dih svobode, zaslučili podzemsko bebneje bližnje katastrofe in neznanske razsežnosti sil, zapletenih in vpreženih v ta stoletni boj. A začutili smo tudi bolj skrita, intimnejša dejstva. Zavedali smo se, da je ta neznanska sila, ki drvi na našo zemljo, ljubeče, bratska moč in da nam odrešenje prinašajo bratje, veliki slovenski bratje. In vsa resničnost slovenskega naroda je zaživela v nas. Ne samo sedanja, temveč tudi minula. Spomnili smo se vseh naših velikih sanjarjev in vidcev. Bohoriča, ki je že v 16. stoletju stavil slovenski jezik, kot jezik, ki ga govori toliko in toliko milijonov ljudi na prostnem ozemlju evropskega juga in vzhoda. Spomnili smo se domorodcev Marka Pohlina, Colja in Vodnika, velikega Prešerna in njegovega slovenskega humanizma. Jugoslovanskih in slovenskih bardov Jenka, Gregorčiča in Askercia. Demokratičnega Slovana Levstika in Sritarjevega slovenskega socialnega meščanstva. Spomnili smo se srmežljivega slovanstva Ivana Cankarja in Otona Župančiča, spomnili smo se cele vrste pokolenj naših rušiteljev vse do današnjih socialno prosvetljenih dni. Vsi, ki so gledali na vzhod, sanjali in pričakovali od njega pomoči in rešitve.

V teh dneh, ko je Rdeča armada prestopila našo mejo, se je to davno, nejasno, včasih zmedeno, toda vztrajno in trdovratno upanje izpolnilo. Izpolnilo se je, kakor je prehajalo iz roda v rod, od pokolenja do pokolenja. Naš bratski vzhod nam je prinesel rešitev in svobodo. In mahema so nam postali ti davni sanjaci in misleci, ali celo samo zanesenjaki živa resničnost. Čutili smo z njihovimi srci in zanje dežlivali veliko izpolnitev, veselili se zase in zanje, jih spoštovali, hvaležno ljubili in zaživeli so v nas ti dragi prednamci in mi v njih ter smo živo vedeli, da smo narod, ki ima zgodovino, ki ima zgodovinsko slutnjo in svojo smer, ki ima življenje.

A to življenje, ki se je v njih in nas zavedalo svoje smeri, je izražalo svoje slutnje o njej že preje, globlje v mraku davnin. V daljnjih, temnih vekovih je slovenski živel zasnoval povest o kralju Matjažu, o njegovi speči vojski in o njenem bodočem prebujenju. Ta vojska bo vstala iz srca gore, planila v svet in mu prinesla mir, pravico in ljubezen. Sto in sto slovenskih ljudi se je te dni ob vseh ob prihodu zmagovalne vojske prebujenega ruskega naroda nehote spomnilo pripovedke o vojski kralja Matjaža. Ali Rdeča armada ne nosi miru, pravice in ljubezni? Tudi ta sanja davnina je oživela ne samo v naših rojakih Prekmurcih, temveč v vsem slovenskem, tolikrat prevaranem, razočaranem, poniževanem in teptanem, izkoriščanem in stradajočem ljudstvu. Vsa mali slovenski človek je pomislil, je globoko čutil tisti dan, da je konec krivic, vsakršnega suženjstva in pomanjkanja in je bil v svoji radosti izpolnitev tistega hrepenenja, ki je v mrakovih daljnjih stoletjih v naših pradedih spočelo upajočo in melanholično pravljico o spečem kralju in njegovi vojski, ki ne bo prišla na svet zavzemat in grabit, temveč osvobodit in ustanovljat pravico. To globoko človečansko pravljico urednišče danes Rdeča armada. Do kraja smo se zavedali tega, kako resnično, kako brezdane resnično smo sinovi svojih očetov in še kako sorodna je tisti, ki urednišče privide, slutnje in sanje iz naše krvi.

Hvaležni smo Rdeči armadi za njeno osvobodilno in človečansko delo. Hvaležni smo ji za prostost in za pravičnost, ki jo prinaša nam in svetu. Ponosni smo nanjo. A hvaležni smo ji tudi za prebujenje naše zavesti in za oživitve naše zgodovine v naših srcih.

SLOVENSKEMU NARODU!

Dne 12. aprila 1945 je umrl

Franklin Delano Roosevelt

predsednik Združenih ameriških držav, vrhovni poveljnik ameriške vojske in voditelj velikega zavezniškega ameriškega naroda.

Slovenski narod se pridružuje ameriškemu narodu v žalovanju za velikim čuvanjem njegove demokracije, pobornikom enotnosti združenih narodov v borbi proti fašizmu in organizatorju kolektivne varnosti in miru.

Odrejamo, da se v znak žalovanja po vseh naših mesih in krajih razobesijo žalne zastave.

Za Predsedstvo Slovenskega narodno osvobodilnega sveta:

BORIS KIDRIČ l. r.
sekretar

JOSIP VIDMAR l. r.
predsednik

Dne 12. aprila 1945.

Izveček iz govora podpredsednika
vlade EDVARDA KARDELJA

V pozdrav Rdeči armadi ob prihodu na slovenska tla

Sto in stotični našega ljudstva so sledili na geografski karti, kako se vsak dan bolj približuje armada rešiteljica, armada maščevalka, velika slavna Rdeča armada, obdana z ljubeznijo vseh slovenskih narodov, kako se približuje mejam Jugoslavije in potem mejam Slovenije. Danes je ta armada na slovenskih tleh. Ona nosi svobodo, ona nosi rešitev, ona nosi maščevanje nad skupnim sovražnikom. Fašistični barbari so obsedili slovenski narod na smrt. Toda sedaj je na slovenski zemlji Rdeča armada. Sedaj se približuje Sloveniji naša Jugoslovanska armada na jugu in armada bratskega bolgarskega naroda, ki že osvobaja Medžimurje na severu. Same še dnevi nas ločijo od popolne osvoboditve slovenske zemlje. Fašistični načrti o uničenju slovenskega naroda so petmetakem propadli. Slovenski narod je ostal na svoji zemlji trdneje kot kdajkoli prej. Prav zato slovenski narod s takšno ljubeznijo sprejema Rdečo armado na svojih tleh. Ona ni samo osvoboditelj slovenskega naroda, ona je njegove rešitelj, ona je zaslužila in si pridobila njegovo večno hvaležnost in ljubezen, prav tako kakor njen ustvarjalec in voditelj sovjetskih narodov in vsega naprednega človeštva, veliki Stalin. Vera v nezlomljivo moč Rdeče armade in Sovjetske zveze je bila najmočnejša vzpodbuda slovenskega naroda in vseh jugoslovanskih narodov v toku te vojne (proti fašizmu). Ona je razbila vse poizkuse zamaskiranih pomagčev okupatorja, da bi se z gosli o čakanju in o prevelikih žrtvah preprečilo nadaljevanje narodno osvobodilne vojne proti Hitlerju, Mussoliniju in njihovim zaveznikom. Danes je ta vera in ta naša borba tisočkrat plačana. Štiri velike stvari je slovenski narod ramo ob ramo z ostalimi narodi Jugoslavije izvojeval v tej vojni:

1. Zagotovil je svoj obstanek in rešil čast svojega imena ter si ustvaril v krogu svobodoljubnih narodov tako častno mesto, kakršnega nikoli v svoji zgodovini ni zavzemal.
2. Ustvarjeno je resnično bratstvo in enakopravna skupnost jugoslovanskih narodov, po kateri so hrepeneli v preteklosti najboljši sinovi slovenskega naroda v zavesti, da samo taka skupnost lahko zagotovi slovenskemu narodu neoviran razvoj in svobodo. Stara Jugoslavija, ki je bila ječa za slovenski narod, je izginila. Na njenem mestu je danes nova Jugoslavija, Titova Jugoslavija, ki je postala zaščitnica slovenskega naroda.
3. Ustvarjena je tista slovenska skupnost, ki jo je napovedal in po kateri je hrepenel veliki prorok slovenskega

Njena zasluga je, da so nam temne priče zgodnjih slovenskih vekov, da so nam naši možje danes dražji in večji, da imamo v njih poirjeno svoje ravnanje, kakor se je njih hrepenenje uresničilo v nas. Potrdilo enega in drugega našega ravnanja in njihovih sanj pa je prinesla Rdeča armada.

Pozdravljamo jo na slovenski zemlji.
Josip Vidmar

za vse to, kar smo v tej vojni dosagali. Sedaj, ko je zmaga pred vrati, ko je na naših tleh Rdeča armada, ko se mejam Slovenije približujejo močne enote Jugoslovanske armade in bolgarske vojske, je potrebno napraviti še poslednje skrajne napore, da bi se zlomil okupator in izdajalci na naših tleh in da bi se še bolj približal dan končne osvoboditve vsega slovenskega naroda.

Slovenec in Slovenke! Pričinja se odlična kitka za Slovenije, za svobodo in za združitev vsega slovenskega naroda, za triumf borbe, ki jo je (naša) Osvobodilna fronta pričela 1941. leta. Uničujte sovražnika na vsakem koraku! Dvignite naše vasi in naša mesta k uporu! Krepite oborožene vrste naše Jugoslovanske armade v Sloveniji, prežemite okupatorja in izdajalce s slovenskih tal, nosite svobodo Ljubljani, Trstu, Gorici, Celovcu, Mariboru! Lotite se z vsemi močmi obnove naše domovine. Obnavljajte tovarne in delavnice, železnice in ceste; obdelajte sleherni kosček zemlje, da bi bil dan končnega osvojevanja obenem tudi začetek isgradnje nove Slovenije, take Slovenije, ki bo resnična domovina delovnega ljudstva in bo v čim krajšem času zacelila rane štiriletnega okupatorjanskega divjanja po naši zemlji, in ki bo slovenskemu ljudstvu prinesla blagostanje in srečo. Pokažite svojo

radost in svoje ljubezen do Rdeče armade, ki je stopila na naša tla s tem, da boste s pedeseterjenimi silami udarili po okupatorju in s tem pomagali Rdeči armadi in naši Jugoslovanski armadi ter bolgarskim enotam v njihovem velikem osvobodilnem boju.

Naj živi in naj bo pozdravljena Rdeča armada, osvoboditeljica zatiranih narodov in rešiteljica slovenskega naroda!

Naj živi Sovjetska zveza, velika zaščitnica slovenskega in vseh jugoslovanskih narodov!

Naj živi Stalin, voditelj in organizator borbe svobodoljubnega človeštva proti fašističnim silam mraka in barbarstva!

Naj živi nezlomljivo bratstvo in zveza slovenskih narodov, utrjena v sedanjih vojnih!

Naj živi hrabra vojska bratskega bolgarskega naroda, ki se bori na naših tleh!

Naj živi naša slavna Jugoslovanska armada!

Maj živi enotnost zavezniškega orožja v borbi za končno uničenje fašističnih osvajalcev!

Naprej pod vodstvom tovariša Tita v poslednji spopad za svobodo za srečo in blagostanje jutrajšnega dne za združene in svobodno Slovenijo v demokratični federativni Jugoslaviji!

(Besede, ki se v oklepajih, nismo mogli točno sprejeti.)

Čete maršala Tolbuhina na slovenski zemlji

Rdeča armada je osvobodila Königsberg in zaključuje poulične borbe na Dunaju - v Jugoslaviji je osvobodila Sarajevo, Brčko, Ogulin in vse Prekmurje - vrsta postojank na slovenskem ozemlju likvidirana - zapadni zavezniki so vdrlj globoko v Nemčijo in stoje 120 milj pred Berlinom

Božidar Jakac

Rdeča armada je v nadaljevanju svoje ofenzive na vseh odsekih vzhodnega bojišča osvojila prestolnico Vzhodne Prusije, mesto, trdnjavo in pristanišče Königsberg. 130 tisoč nemških vojakov je bilo pri tem ubitih in zajetih. Za Dunaj, prestolnico Avstrije, se bijejo zadnji boji. Skoraj vse mesto je osvobodeno.

Armade zapadnih zaveznikov so zavzele Hannover, obšle Bremen, in se bližajo Hamburgu in Erfurtu. Tanki ameriške I. armade so v Nordhausenu. To je najvzhodnejša točka, ki so jo zapadni zavezniki doslej dosegli. Od tam je le še 120 milj do Berlina, in 60 milj do Leipziga. Zavezniške čete so že mnogo bliže Berlinu kot Renu, kjer so začeli pred dvema tednoma svojo veliko ofenzivo.

Čete maršala Tolbuhina, ki so prekorale severno slovensko mejo, so osvobodile po Monostru in Murški Soboti še Lendavo in vrsto drugih naselij. Slovensko Prekmurje je osvobodeno. Po prekoranju Mu-

re so zavzele sovjet. čete skupaj z bolg. še Mursko-središče in Čakovce.

Enote Jugoslovanske armade so osvobodile Sarajevo, prestolnico naše četrte federalne edince Bosne in Hercegovine in mesto Brčko. V bejki za Sarajevo je imel sovražnik 5.700 ubitih in 6.000 zajetih, pri Brčkom pa 2.349 mrtvih in 2.310 zajetih.

Osmi armija jugoslovanske vojske, ki je osvobodila Liko, je zavzela v zadnjih bojih Otočac, Senj in Ogulin. Njene predhodnice so ob južnih slovenskih mejah.

Slovenske brigade so prešle v ofenzivo v Suhl krajini, prodrle v bližini Žužemberka preko Krke in likvidirale utrjene sovražnikove postojanke Vinkov vrh, Veliki in Mali Lipovec in Dvor vzhodno od Žužemberka. Uničena je bila tudi posadka postojanke Struge, pri čemer je imel sovražnik 230 mrtvih in ranjenih. Na Stajerskem so uničili naše čete postojanko Huda luknja južno od Slovenjgradca.

Enotnost Osvobodilne fronte

Kakor je OF omogočila začetek in zmagovito nadaljevanje osvobodilnega gibanja, tako je OF garancija za zmagovito konec osvobodilne borbe in za enotnost slovenskega naroda v njegovem povojnem razvoju in urejanju v vseh političnih, gospodarskih, socialnih in kulturnih vprašanjih. OF mora predstavljati enotno skupnost in edino pravilno obliko političnega udejstvovanja in delovanja vseh naprednih slovenskih sil, vseh zavodnih in borbenih Slovencev, ki bodo znali vzdržati živ stik in najtanejšo povezanost z vsemi bratskimi jugoslovanskimi narodi v skupni domovini — federativni in resnično demokratični Jugoslaviji.

Slovenski narod in vsa Jugoslavija bo danes po že skoraj dokončani osvobodilni borbi znal z vsemi sredstvi, ki si jih je v teku te borbe ustvaril, to čvrsto enotnost tudi braniti in jo čuvati pred vsemi notranjimi in zunanji sovražniki; na zunanji pred vsemi fašističnimi in lažnjivo demokratičnimi silami, ki vkljub svojemu očitnemu porazu v osvobodilni vojni še vedno špekulirajo in si demisijsko, da bodo še za naprej gospodarji tuje zemlje — na zunanji pa pred vsemi narodnimi izdajalci in njihovimi strankami, ki predstavljajo narodne izdajalce in najtanejšo reakcionarno silo.

Enotnost OF zahtevajo danes naši skupni narodni in državni interesi. Ravno radi velike enotnosti, ki je izražena v OF, smo lahko dosegli tako velike zgodovinske uspehe in bi karžno koli rušenje ali slabitev te enotnosti od kogar koli predstavljalo za nas rušenje in omalovaževanje teh zgodovinskih pridobitev. OF daje Slovincem novo vsebino narodnega življenja, ne iz vidika pesameznih strank ali koalicije teh strank — temveč izraža celotno narodno življenje, ki ga ne smejo kaliti posamezne politične stranke, ki so narodni skupnosti v odločno škodo. OF ustvarja novo človeško vsebino, nove po svojem političnem, gospodarskem, socialnem in kulturnem izživljanju. Množice, vključene v OF, predstavljajo veljo slovenskega naroda in demokratičnost njegove ljudske oblasti.

Ob zaključku osvobodilnega gibanja in ob končanju druge velike svetovne vojne, ki je v svojem zaključku osvobodilna vojna, moramo prav posebno naglasiti pravilno tvanje in pravilno politiko OF do naše narodne celote in Jugoslavije. Zgodovinski razvoj dejstev je pokazal, da je OF zmigala radi svoje pravilne narodne politike in zdravih odnosov do ostalih jugoslovanskih narodov, da so z njo zmigale vse v njej vključene pozitivne sile slovenskega naroda. Zaključki te vojne, ki se prav sedaj razvijajo v svoj konec, nam dokažejo, da bi brez OF bil slovenski narod tudi danes ogolufan za svojo dokončno svobodo, da bi ostal razkasan in bil še naprej hlapec tujim gospodarjem.

Na drugi strani pa meramo ponovno pokazati na klavrn propad vseh do OF sovražnih sil, ki so se pokazale v velikem zgodovinskem dogajanju kot

najpristnejši narodni izdajalci, ki jih obsoja zgodovinski razvoj doma in v tujini. Do kraja se je razgallila pred vsem svetom in slovenskim narodom kot celoto naša gnila reakcija, ki je stalno računala in špekulirala na neenotnost OF in na mežnost njenega razpada. To temne reakcionarne sile obsoja ves potek našega notranjega in zunanjega razvoja. Prav gotovo predstavlja slovenski klerikalizem in vsi njegovi pomagači steber naše reakcije, na katero so se po nujni logiki zgodovinskega razvoja morali prilepiti tudi vsi tisti sredstvi krogi, ki so se zanašali na razvoj dogodkov, kakor da jim bodo ti sami prinesli v naročje svobodo in oblast. Tako zvana sredina je predstavljala za slovensko reakcije poslednjo rezervo, ki jo ta črpa ob koncu te vojne, ki se do kraja povezuje z okupatorjem. Vsa sredinska politika je danes prav tako protinardna, kakor odkrita belogardistična in plavogardistična, in je zate z njo vred obsojena na propast. V objemu z okupatorjem jemljejo vse te protinardne, protislovenske, protijugoslovanske in s tem tudi protislovenske sile svoj neslavni konec. Njihov obstoj je na življenje in smrt povezan z okupatorjem, dokler ta ne bo uničen in pognan z naše zemlje. Vse iluzije in zanašanje na zadnje trenutke spreobrnjenja in vpada v hrbet okupatorju so prazne marne, na katere noben Slovenec več ne računa. Od vseh teh razbitih reakcionarnih sil ostajajo še ostanki, ki ne morejo več predstavljati neke organizirane celote, pač pa zadoje razbitine, ki bodo še poizkušale škodovati zdravemu razvoju slovenskega naroda.

Enotnost OF nam je danes najboljši porok, da bomo v bodočnosti izkoreninili celotno zlo teh pogubnih reakcionarjev in predvsem njegovih nosilcev, ki jih predstavlja zlasti klerikalizem. Slovenski klerikalizem je s svojim dosledno reakcionarnim stališčem doživel svoj popola zlom in polem in gre danes za njegovo popolno izkoreninjenje. Slovenske katoliške množice jasno spoznavajo zločinsko delovanje klerikalizma in se od njega odvrčajo ter vključujejo v OF. V OF je danes mesto za vsakega poštenega katoličana, ki čuti našo slovensko narodno skupnost. V enotni OF ima sleherni katoličan možnost popolnega političnega in kulturnega izživljanja in zato katoličani ne rabirjo nobene posebne politične, ali kulturne organizacije ločene od popolnoma enotne OF. Napredni katoličani v OF, ki smo že od vsega začetka zastopali tako stališče, smo s svojim delom in udejstvovanjem do kraja dokazali, da katoličani obračunavajo s klerikalizmom, ki je slepilo slovenskih narodnih množic; na drugi strani pa njihovo vključanje v OF dokazuje, da je OF vsenarodna politična organizacija in da kot taka edino ona predstavlja slovensko celoto.

To enotnost slovenskega naroda, enotnost v OF, bomo z vsi trdnostjo čuvali, ker v njej vidimo najboljšo garancijo za našo svobodno bodočnost.

Kovač Stane

Provokacije italijanskih imperialistov

Atentat na našo vojno misijo v Rimu — Demonstracije v Beogradu

V noči od 6.—7. aprila je bil v Rimu izvršen atentat na našo vojno misijo. Ta atentat je zbudil ogorčenje po vsej naši deželi. V Beogradu so bile množične demonstracije, katerih se je udeležilo okoli deset tisoč meščanov. Dolge povorke ljudstva so zaprle glavne ulice naše prestolnice. Beograščani so z oken po zdravljali demonstrante in se pridružili njihovim vzklikom.

Beograščani so ogorčeno protestirali proti italijanskim fašistom, ki hočejo odločiti o življenjskem vprašanju našega ljudstva, ki je dvajset let trpelo in ječalo pod italijanskim imperialističnim režimom. Vedno svobodoljubni Beograd je vzklikal večeraj z istim navdušenjem svojim bratom v Istri, Gorici, Trstu in Reki, s kakršnim se je boril štiri leta proti tujim osvajalcem za narodno svobodo in neodvisnost naše drage svobodne demokratične federativne Jugoslavije. Borili pa so se tudi za nacionalno svobodo in srčnejše življenje naših trpečih bratov, ki so jih italijanski fašisti zatirali in ki so stekli v borbo proti fašistom ter se v tej osvobodilni vojni izjavili za priključenje materi domovini — Jugoslaviji. Iz stotine grl Beograščanov so se razlegali po ulicah prestolnice vzkliki: „Istra je Titova, Tito je naš“, „Istra, Trst, Reka, svoboda vas čeka“, „Živeli jugoslovanska Istra, Trst in Gorica“.

„Borba“ je objavila uvodnik pod naslovom „Provokacija italijanskih imperialistov“, v katerem piše med drugim: Namesto, da bi si našla svoje novo mesto v družbi združenih narodov z resnično demokratično in aktivno

udeležbo v borbi proti Nemčiji, pod pogoji, ki so ji dani s porazom na bojišču in po zločinih nad svobodoljubnimi narodi, ki so jih izvršili pod vodstvom Duceja in kraljevih vladarjev iz Savojske hiše, je šla današnja uradna Italija večjim delom po nasprotni poti. Šla je po poti, ki ugaja fašističnim zločincem s Hitlerjem na čelu, po poti, ki je v nasprotju s težnjami in prizadevanji združenih narodov, da bi po zmigi nad hitlerizmom našli osnove za izgradnjo miru in boljše bodočnosti za vse. Ako je na rob propasti pripeljanemu fašističnemu zločincu ostalo še edino upanje, da bo po zlomu na vojaškem polju z izigravanjem zadnje karte — izigravanjem razdora med zavezniki — našel prilike za to, da se izogne odgovornosti za zločine in da najde nove možnosti za svoje politične pustolovščine, tedaj lahko razvoj dogodkov v današnji Italiji služi kot osnova za takšno upanje. Ali ni primer generala Roatte, krvavega okupatorja in ubijalca nad narodi Jugoslavije, in drugih krvnikov osnova za upanje, da bodo te krvnike prijatelji krvavih fašistov v demokratičnih rokavicah spustili iz zavora, da jih bodo novi demokrati vpoštevali z nadaljnimi imperialističnimi načrti? Ali ne daje imenovanje vojnega zločince, kakršnen je Tadeo Orlando, za poveljnika italijanske žandarmerije, upanje hitlerjevskim SS-ovcem, da bodo po zmigi združenih narodov v demokraciji po vzoru današnje Italije imeli dovolj dela tudi specialisti za največje zločine? In končno, ali ne nudi divja kampanja italijanske reakcije in fašistov

proti novi Jugoslaviji za ponovno zaslužjenje Istre, Gorice, Primorske in Trsta Nemcem upanja, da bodo tudi po vojnem zlomu s kamofliranjem imperialistične požrežnosti pod krinko demokracije ušli odgovornosti pred državami zmagovalkami in pred svojimi lastnim narodom in našli nove osnove za nove osvajalne vojne v Evropi? Vrhunec italijanske provokacije proti bojevni enotnosti nove Jugoslavije predstavlja atentat, ki je bil izvršen v Rimu, kakor poroča italijanska agencija Reuter, z bombo, vrženo na hišo, v kateri je vojaška misija Jugoslovanske armade.

Reuterjevo poročilo pravi, da je do incidenta prišlo po študentskih demonstracijah v Rimu. Ti so zahtevali, da Italija zadrži Trst. Ta atentat je rezultat italijanskega fašističnega tiska in številnih konferenc italijanskih imperialistov, ki se vrše pod geslom: Trst je italijanski, avtonomna Julijska Benetije v sestavu Italije itd.

V političnem življenju današnje Italije slišimo že dalj časa provokacije proti naši deželi in našim narodom. Dejstvo je, da z izgonom Musolinijevih in Hitlerjevih tolp ni bil izkoreninjen fašizem in italijanska fašistična imperialistična drhal na tistem delu Apeninskega polotoka, na katerem so v Ducejevi dobi sejali sovražstvo do Jugoslavije in delali načrte za zaslužjenje naših narodov. Kakor je Mussolini poskušal obrniti pozornost italijanskega naroda od nesreč, ki so ga zadele pod fašističnim jarmom, prav tako tudi njegovi novi služabniki, ki se poslužujejo istih metod proti novi Jugoslaviji, poskušajo uiti odgovornosti pred našimi narodi za svoje zločine, ki so jih izvršili s podpiranjem fašizma in fašistične diktature in z vstopom v vojne na strani Nemčije. Poizkušajo zadušiti resnično demokratične težnje italijanskega naroda, ki se kažejo samo v prizadevanjih italijanskih

protifašistov in borbenih rodoljubov v okupiranem delu dežele.

Poleg atentata na vojaško misijo imamo še drug obupen poziv, ki ga predstavlja mednarodna reakcija s svojo skrbjo za usodo fašizma in s prizadevanjem, da se zaostrijo odnosi med zavezniki vsaj v zadnjem času ter da tako rešijo kar je možno rešiti s torpedirane Hitlerjeve ladje. Naši narcidi niso presenečeni nad to drzno provokacijo v Rimu. Od demokracije, ki je zaupala svojo varnost fašističnemu krvniku, kakršnen je Tadeo Orlando, ki pušča svobodne roke Italijancem, ni omogočeno beg zločincu Reatti, resnično ni mogoče pričakovati ničesar drugega. Naši narodi so preveč občutili teror italijanskih imperialistov in preveč muk in trpljenja so prestali pod njihovim jarmom, da bi mogli od te strani pričakovati vsaj za trenutek kaj drugega kot podlosti in zahrbtno napado. Sicer pa se že štiri leta bojujejo za svobodo naše dežele proti italijanskim imperialistom. V tej borbi z nemškimi in italijanskimi imperialisti smo si pridobili mnogo izkušenj, ki lahko služijo italijanskemu narodu kot pouk, da je njegov največji sovražnik, ki ga je pripeljal do zaslužjenja drugih narodov in ki ga je ovrnil pri vzpostavitvi prijateljskih odnosov z jugoslovanskimi narodi, da te ta sovražnik italijanski imperializem. Nova Jugoslavija želi živeti v dobrih in prijateljskih odnosih z vsemi svojimi sosedi in z vsemi drugimi narodi, toda ne more biti prijatelj nikomur, ki poizkuša pač prav eno samo ped naše zemlje obdržati v suženstvu. Bomba v Rimu je ena izmed mnogih bomb, ki so jih italijanski imperialisti vrgli na svobode naših narodov. Ta bomba, ki je bila vržena v Rimu na naše predstavništvo je še ena provokacija in še en zločin do naših narodov za katerega je odgovorna današnja italijanska vlada, pod okriljem katere se že vrše izpadi proti naši deželi.

Prvo izredno zasedanje Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Srbije — Narodne skupščine Srbije

Federalna Srbija je dobila svojo prvo narodno vlado

Od 7.—9. IV. se je vršilo v Srbiji izredno zasedanje ASNOS-a, prvo, odkar je Srbija osvobodjena. Glavni namen te skupščine, na kateri so bili prvič zastopniki iz vseh delov Srbije, je bila sestava srbske narodne vlade. Razen poslancev ASNOS-a so bili navzoči delegati Sardžake, Vojvodine, Kosova in Metohije, podpredsednik vlade Edvard Kardelj in več ministrov ter podpredsednik AVNOJ-a Dimitar Vlahov.

V zvezi s sklepi Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Sandžaka, glavnega narodno osvobodilnega odbora Vojvodine ter okrožnega narodno osvobodilnega odbora Kosova in Metohije je bila izdana resolucija s štirimi točkami, ki pravijo v glavnem:

1. ASNOS smatra za pravilno in pozdravlja sklep Antifašističnega sveta narodnega osvoboditve Sandžaka, ki izraža željo celokupnega prebivalstva te pokrajine, da se okraji Novi Pazar, Jasenica, Mileševac, Zlatar in Priboj priključijo k federalni Srbiji, a ostali okraji k Črni gori.

2. Skupščina pozdravlja sklep glavnega narodno osvobodilnega odbora Vojvodine, da mora biti Vojvodina avtonomna pokrajina in postati del federativne enote Srbije in sklicanje pokrajinske narodne skupščine Vojvodine, ki naj izbere poslance za narodno skupščino in popolni številu svojih delegatov v AVNOJ. Skupščina popolnoma razumeva stališče narodno osvobodilnega odbora glede enakopravnosti Srbov, Hrvatov, Slovakov in Rusinov ter glede priznanja pravic narodnim manjšinam.

3. Skupščina pozdravlja sklep pokrajinskega narodno osvobodilnega odbora Kosova in Metohije in izjavo njihovih delegatov, da se Kosovo in Metohija spojata kot sestavni del federalne Srbije.

4. Izredna skupščina poudarja, naj federalna Srbija izgradi na širši osnovi svojo delavnost in vse to naj bo rezultat iste politike bratstva in enakopravnosti naših narodov, ki je zapisana na zastavah našega narodno osvobodilnega boja in ki je naša svoj izraz v zgodovinskih sklepkih II. zasedanja AVNOJ-a.

Na zasedanju je bilo razširjeno predsedstvo ASNOS-a in povečano število poslancev. V skupščino je vstopilo še 37 poslancev, tako da jih ima sedaj 315. Nato je bil izdan zakon, s katerim je začasna protifašistična skupščina narodne osvoboditve Srbije dobila ime Narodna skupščina Srbije.

Na osnovi zakona o naredni vladi, je predsedstvo Narodne skupščine Srbije poverilo mandat za

Tudi v smrti so ostali aktivisti OF

Majda, Janez, Marija, Vojko, Vida in še 95 drugih slovenskih ljudi, med njimi tudi župnik Videčnik, visi v vasi Stranice pri Konjicah. Mrtvi? Ne! Živi, bolj kot kdaj koli prej. Z besedo, ki je odpirala ljudem od lopovov prikriti resnico, so hedili kot narodni apostoli od vasi do vasi, od hiše do hiše. Pri tem svetem poslanstvu jih je prestregla krvava nacistična roka, ki je mislila, da bo s tem, če jih usmrti, uničila njihovo veliko delo, a prebivalstvu vtila strah v kosti. Toda zmotili so se! S svojo smrtjo so ti narodni mučeniki dosegli zmago kot aktivisti OF. Še tisti mali del štajerskega ljudstva, ki je do njihove smrti stal ob strani našega velikega boja, ki je živel v malodušju in klečplazil pred šva-

Maršal Tito v Moskvi

Moskva, 5. aprila: Danes je prispel v Moskvo predsednik jugoslovanske vlade maršal Josip Broz — Tito v spremstvu ministra za zunanje zadeve dr. Ivana Šubašiča, ministra za Črno goro generalajntanta Milovana Djilasa, ministra za trgovino in oskrbo ing. Nikole Petroviča, ministra za rudnike Bane Andrejeva, ter šefa jugoslovanske vojaške misije v Sovjetski zvezi generalajntanta Primera. Skupaj z maršalom Titom je prispel v Moskvo izredni in opolnomočeni veleposlanik Sovjetske zveze v Jugoslaviji Sadčikov.

Na carskem letališču v Moskvi so maršala Josipa Broza — Tita in njegovo spremstvo sprejeli namestnik predsednika Sveta ljudskih komisarjev, komisar za zunanje zadeve Molotov, namestnik ljudskega komisarja za zunanje zadeve V. Šinski, načelnik Generalnega štaba Rdeče armade armadni general Antonov, generalni polkovnik Golikov, namestnik predsednika Izšnega odbora moskovskega sovjeta Janov, načelnik IV. zapadnoevropskega oddelka Komisariata za zunanje zadeve Lavričev, poveljnik mesta Moskve generalajntant Sinilov, namestnik šefa Protokolnega oddelka Ljudskega komisariata za zunanje zadeve Fomin, predsednik Vseslovenskega odbora v Moskvi, generalajntant Gurdarov, diplomatsko osebje jugoslovanskega veleposlanstva in vojaške misije v Moskvi, diplomatski zbor in druge osebnosti. Pri sprejemu je bila razvrščena častna četa ter sta bili odigrani državni himni Jugoslavije in Sovjetske zveze. Letališče je bilo okraшено s sovjetskimi in jugoslovanskimi zastavami.

Izjava maršala Tita

Na letališču je maršal Tito dal sledečo izjavo:

„Zelo sem srečen, da lahko danes tu, v prestolnici velike Sovjetske zveze sporočim tople pozdrave in veliko hvaležnost Sovjetski zvezi za ogromno materialno in moralno pomoč, ki je je dala in jo še daje narodom Jugoslavije v njihovi težki borbi proti nemškemu okupatorju in quislingovcem. Toda prišel je trenutek, ko bo naša domovina Jugoslavija kmalu popolnoma osvobodjena od nemške glave. Zmaga je blizu, to ni vprašanje mesecev, marveč samo dni.“

Živela velika Sovjetska zveza!
Živela velika in nepremagljiva Rdeča armada in njen genralni voditelj maršal Sovjetske zveze Stalin!

Smrt fašizmu — svoboda narodu!

sestavo narodne vlade dr. Blagoje Neškoviću. Ta je predložil vlado, ki je bila soglasno sprejeta in je sestavljena takole: predsednik dr. Blagoje Nešković, prvi podpredsednik Mihailo Juraj, drugi podpredsednik Stanišlav Bošković, minister za notranje zadeve Milentije Popović, pravosodni minister Miloš Carević, advokat, prosvetni minister Mitra Mitrović Djilas, finacijski minister Peter Stambulić, minister za industrijo in rudarstvo dr. Milivoje Perović, minister za trgovino in oskrbovanje Vejan Leković, minister za poljedelstvo prota Milan Smilanić, minister za gozdarstvo prof. Miloš Moskovljević, minister za socialno politiko Živoda Germanović, minister narodnega zdravlja dr. Uroš Jevtić, gradbeni minister ing. Mihailo Stojanović.

Traktorji iz lahkih nemških tankov

TANJUG, Beograd, 7. aprila: V Črni gori se bliža spomladansko delo na polju h koncu. Poverjenosti za poljedelstvo je da lo večjim kmetijam na razplago nekaj traktorjev, ki jih lahko uporabljajo tudi revno prebivalstvo. Traktorji so izdelani iz lahkih nemških tankov.

Drago Gustinčič:

Moje potovanje z novo tankovsko brigado

Kot vemo, je bil boj naše Narodno osvobodilne vojske proti fašističnim okupatorjem težaven zlasti zato, ker naša vojska ni imela modernega topništva, tankov, oklopnih vozil, protitankovskih topov in drugega modernege težkega orožja. Sovražnik je zasedel mesta in utrjene položaje, odkoder ga brez težkega orožja ni bilo mogoče odgnati. Tako je naša Narodno osvobodilna vojska navadno obvladala pomembna ozemlja, središča teh ozemelj pa so bila v sovražnikovih rokah. Potreba po težkem orožju se je že bolj pokazala, ko je naša vojska postavila sklenjeno fronto in prešla v frontalno borbo. Brez najmodernejših vojne tehnike danes ni mogoče uspešno voditi bojev z do zob oboroženim sovražnikom. Za tako tehniko pa je predvsem potrebna težka industrija, ki jo Jugoslavija danes nima.

In tu nam je priskočila na pomoč naša velika zaveznica Sovjetska zveza, naš veliki ruski brat in nam organizirala najslajnejšo tankovsko brigado, kar sem jih do sedaj videl.

Naša nova tankovska brigada je bila sestavljena pri Moskvi deloma iz naših hrabrih in zavednih fantov, ki so bili nasilno stlačeni v hitlerjevsko razbojniško herdo in so se prostovoljno javili v jugoslovansko osvobodilno vojsko, ko so prešli na stran naših bratov, deloma pa iz tistih, ki so bili poslani iz naše domovine na vežbanje v Sovjetsko zvezo. Med njimi je tudi nekaj sinov naših starih tovarišev, ki so živeli po več let v gostoljubni in svobodoljubni Rusiji. Naravno je, da je v tej naši novi brigadi največ Slovencev, saj je prav teh Hitler največ mobiliziral. Skupaj z njimi pa so hrabri mladi junaki skoraj iz vseh krajev Jugoslavije. Kljub temu pa, da so v tej brigadi borci iz vseh naših pokrajin od Triglava do Devdelfije, nisem nikoli videl bolj zlitega in enotnega vojnega kolektiva kot je ta brigada. Ko sem v začetku marca v Moskvi zvedel, da se odpravlja naša tankovska brigada po končanih vajah na fronto v Jugoslavijo, sem se takoj ponudil, da potujem z njo. Moj prošnji so ugodili in ko sem prišel v taborišče, je bila brigada že pripravljena na odhod s svojim odličnim komandantom podpolkovnikom Radičem.

Videl sem našo jugoslovansko mladino, videl sem ogajevite mlade fante, navdušene in pomodne. Na poti sem imel nekoliko političnih predavanj in videl sem, da ti fantje niso samo ognjevit borci, ampak tudi politično zavedni, videl sem, da se popolnoma jasno zavedajo bojne in nacionalne vloge, ki jim je dodeljena. Gledal sem jih, kako so se ukrcavali v sovjetske vagonne in kako so se v Romuniji prekravali s širokega ruskega tira

na normalni. Nikoli še nisem videl take naglice, take premissije, niti v takega reda pri prekladanju z vlaka na vlak. Sestavljajoč se čaloni je bil pretovorjen dobesedno v nekaj urah. In to so bile ogromne mase železa in jekla, ob katerih se človek naravnost zgrozi.

Govoril sem med potjo s sovjetskim instruktorjem podpolkovnikom Izmailovim, ki je to brigado spremljal od njenih prvih početkov ter jo pomagal vežbati in vzgajati. „Mi, sovjetska vojska, nimamo nobene boljše, popolnejše, močnejše oborožene in zaneeljivejše brigade kot je ta“, mi je rekel tov. Izmailov. „Zaljubljen sem v vaše fante. S takimi borci bi šel rad v boj proti vsakemu sovražniku. To je najboljši, kar sem videl v svoji veliki vojaški praksi. Sicer pa to ni brigada; to je več kakor divizija. Po og-

Nekaj besed na domači zemlji

Pred mesecem dni sem se poslavljaj od svojih prijateljev in znancev v Moskvi. Naročili so mi, naj od vsega area pozdravim junaške narode Jugoslavije. Niso mnogo govorili. S tajnikom Vseslovanskega odbora polkovnikom Močalovim sva si poslednja segla v roko in sva se krepko poljubila. Hotel je še nekaj povedati, pa mu beseda ni šla več iz ust. Nazadnje se je vendarle prisilil: „Ne najdem prave besede — je rekel — sicer pa je tu vsaka beseda odveč. Ti nas razumeš, živel si med nami in z nami težke in vesele ure, veš, da sta naša srca in naša beseda moška. Če rečemo, da ljubimo, tedaj ljubimo zares. Pozdravi kakor brat brata.“

Ruski narod in z njim vsi ostali narodi Sovjetske zveze nas zares ljubijo in razumejo. Prvo in drugo zato, predvsem zato, ker visoko spoštujemo narode, ki se za svojo svobodo in neodvisnost borijo, ki so pripravljani za svojo svobodo in neodvisnost tudi umreti. Narodi, ki se borijo za svojo svobodo, se borijo že s tem samim tudi za svobodo drugih narodov. Narodi pa, ki se borijo za gospodstvo nad tujimi narodi zato, da bi druge narode zaslužili, taki narodi so sami sužnji svojih lastnih mogotcev. Kdor ceni svobodo tako, da je pripravljen zanjo umreti, ne bo nikdar jemal svobode drugim. Ruski narod je doprinesel za svojo neodvisnost tako ogromne žrtve, da more le visoko spoštovati in ljubiti vse narode, ki se za svojo svobodo borijo. Saj ve, da bo tudi njegova svoboda v nevarnosti, dokler ne bodo vsi narodi svobodni.

Ruski narod si je svojo svobodo izvojeval. Izvojeval si jo je v težkih in dolgotrajnih bojih. Da bi si svojo svobodo ohranil, je ustanovil, zgradil in vzgojil svojo Rdečo armado. V ta namen se

njenih točkah, ki jih poseduje, je skoraj tankovski korpus.“

Brigada je sestavljena iz 35-tonskih tankov, z mnogimi oklopnimi vozili, protitankovskimi topovi itd. Tudi sicer je popolnoma mehanizirana. Štirinadeset teh tankov je 27 marca z oglušujočim ropotem manifestiralo po beograjskih ulicah. In ljudje se jih navdušeno pozdravljali. To pa je le del naše nove tankovske brigade. To silno orožje je prišlo neposredno iz tovarne, naravnost izpod kladiva in je poslednja beseda sovjetske tehnike. Ne dvomim, da bo ta brigada v ogromni meri pomagala pri učenju nemške nacistične golazni na naših tleh ter dala tudi velik delež končni osvoboditvi naše slovenske domovine.

Nobene trdnjave in prepreke ne morejo ustaviti ali zadržati te brezprimerne bojne sile. Dnevi pa, ki sem jih preživel v tej naši silni vojaški enoti, mi bodo ostali neizbrisno v spominu do konca življenja.

je moral že pred sedanjo vojno marsičemu odreči, si marsikaj odtrgati od ust. Žrtve, ki jih je ruski narod doprinesel v tej vojni, so nepopisne. S tem pa, da je branil in da še vedno brani svojo svobodo in svojo neodvisnost, s tem brani in, lahko rečemo, je tudi že ubranil tudi svobodo in neodvisnost drugih demokratičnih in svobodoljubnih narodov. Da ni bilo teh ogromnih žtev ruskega naroda in drugih narodov Sovjetske zveze med sedanjo vojno in pred njo, bi bila zmaga demokratičnih narodov v tej vojni nemogoča. Ne bi bila mogoča tudi naša zmaga. Zategadelj pravim, da mi in z nami vsi demokratični in svobodoljubni narodi ne bomo nikdar dovolj hvaležni Rdeči armadi, delavcem, kmetom in intelektualcem Sovjetske zveze, ki so s svojo marljivostjo, s svojo nepopisno požrtvovalnostjo in s svojim junaštvom zagotovili zmago demokracije nad fašističnim trinoštvom, zmago svobode, zmago progresivnega človeštva nad fašističnim mračnjastvom.

Tu na naši slovenski zemlji, na tem osvobojenem delu naše domovine, sem imel priliko prepričati se, da če smo mi predmet velike ljubezni ruskega naroda, je tudi ta poslednji predmet naše velike ljubezni, našega globokega spoštovanja. Zgodilo se je, kar se je moralo zgoditi. Brat in brat se ramo ob ramo borita za eno in isto veliko stvar: za svobodo, za neodvisnost, za človečnost, za mir in za srečno življenje vseh miroljubnih narodov.

Da, razumemo se. Vsaka nadaljna beseda je tu odveč. Bratje smo si po krvi, po težnjah in po usodi. Celotno junaštvo v delu in na bojnem polju je skupna značilna poteza narodov Sovjetske zveze in narodov Jugoslavije.

Ivan Regent

O naši Koroški

TANJUG, Beograd, 1. aprila: V rubriki „Vprašanja in odgovori“ prinaša „Berba“ na vprašanje nekoga bralca o naši Koroški naslednji odgovor:

Današnja meja na Koroškem je rezultat stoletnega boja med Slovenci, ki so na tem izpostavljenem položaju branili mrtvo stražo zase in za vse Slovence, in med Nemci, ki so si, neprestano lačni zemlje in nasilni, prizadevali, da nas podjarmijo in iztrebijo. V IX. stoletju je slovensko ozemlje obsegalo poleg sedanjega ozemlja tudi Stajersko in Koroško, znatne predele Tirolske ter Vorarlberške vojvodine, gornje in dolnje Avstrije v skupni površini 70.000 km² ter je segalo do Donave med Linzem in Dunajem. To je dokazano s številnimi dokumenti in z velikim številom krajevnih imen slovenskega izvora v vzhodnih Alpah. Danes obsega slovensko ozemlje približno 25.000 kv. km, to je komaj tretjino svoje nekdanje površine ter je narodnostna meja potisnjena globoko proti jugu. Koroška, zibelka in jedro prve samostojne slovenske države, je ostala ves srednji vek v bistvu slovenska dežela. Toda s stalno infiltracijo slovenskega ozemlja z nemškimi življenji, s podeljivanjem zemlje nemškemu plemstvu in z naseljevanjem nemških kolonistov med Slovenci, pozneje pa z pomemčevalnimi ukrepi avstrijsko-nemške državne uprave, se je prebivalstvo severnega dela Koroške vedno bolj mešalo v narodnostnem pogledu. Proti koncu 15. stoletja se je narodna posest obeh narodov utrdila. Etična meja na Koroškem teče v grobih potezah približno po črti Smohor v Ziljski dolini — grébeni Ziljskih Alp — južno od Osojskega jezera in severno od Gosposvetskega polja — severno od Celovca preko Steinbruckogela na Svinjsko planino, kjer se spušča preko Labodske doline k Stajerski, severno od Dolenjega Dravograda. Na tej črti je narodnostna meja v bistvu ostala vse do danes.

Ta meja se bistveno ni več premikala, dokler se ni pričel v slovenski Koroški v drugi polovici 19. stoletja najhujši napad zverinskega nemškega imperalizma, ki je na tem mestu poizkušal dobiti koridor do Jadranskega morja, uporabljajoč pri tem ves državni in samoupravni aparat in vsa sredstva, ki jih je dajal na razpolago moderni kapitalizem v materialnem in kulturnem pogledu, z zlorabo šol itd. Nemci se je posrečilo organizirati vaške, mestne in industrijske centre in tako doseči omejen vdor severno od Celovca, kjer so bila kompaktna autohtona slovenska naselja. Toda prebivalstvo je po narodnosti obdržalo mejo, kakršna je bila vse do druge svetovne vojne kljub plebiscitu iz leta 1920. Uradni avstrijski popis prebivalstva iz leta 1910 kaže, da je na področju plebiscitnih zon bilo 68 odst. Slovencev in da so bili poznejši popisi napravljeni z očitnim namenom, pokazati čim večje

števílo nemškega prebivalstva. Če upoštevamo, da je bil to namen tudi pri prejšnjih popisih, tedaj se številni odnos med obema narodnostima še bolj spremeni v korist Slovencev. Zasebni popis iz istega leta, ki je bil izvršen na podlagi dejanske uporabe jezika v družini, je ugotovil 94 odst. Slovencev. Ni razumljivo, čemu so tedaj velesile na mirovni konferenci v Parizu naložile plebiscit v neki tako popolnoma slovenski pokrajini, namesto, da bi nam kratko in malo vrnilo, kakor so recimo vrnilo Franciji Alzaško in Lorenško. To se je zgodilo zato, ker so zaščitniki nemške Avstrije šli za tem, da nam s pomočjo spretno pripravljene plebiscita vzamejo Koroško. Avstrijskim zaščitnikom, v prvi vrsti Italiji, se je tako zahotelo in je tudi storiła vse, da bi oslabilo Jugoslavijo. V skladu s temi nameni je bil plebiscit pripravljen in izveden.

Kadar govorimo o koroškem plebiscitu, je treba predvsem poudariti, da je reakcionarna politika, ki je vladala v Jugoslaviji v letih 1918-1920 negativno vplivala na izid plebiscita. V aprilu 1920 je bila v krvi zadušena velika stavka jugoslovanskih železničarjev. V Ljubljani je Korošek ukazal pokolj delavcev na Zaloški cesti. Že tedaj je bilo jasno, da se bo stara Jugoslavija gradila na osnovah socialne krivice in nacionalnega tlaččenja ter politične brezpravnosti. Vsaki in podobni dogodki pri nas so se mogli izkriščati za propagando proti priključitvi Koroške k Jugoslaviji. Poleg tega pa so tudi predpisi Saint Germainse pogodbe in sklepi Vrhovnega sveta v Parizu, kakor tudi postopki medzavezniške plebiscitne komisije na terenu, služili tistemu osnovnemu načrtu Avstrije in njenih zaščitnikov, ki smo jih omenili. Določevanje mej plebiscitnih zon z izločitvijo povsem slovenske Mežiške doline in s tem, da so dodelili zoni zelo pomembne občine na severu, s predpisi o pravici glasovanja, ki so pogodovali novo prebivalstvo na škodo starih naselnic, praksa medzavezniške plebiscitne komisije pri sestavljanju volivnih seznamov, ko so bile ogromne množice dvomljivih volivcev vpisane pri čemer občinskih zastopnikov sploh niso vprašali za svet, ukinitve demarkacijske črte med zonama A in B, vse to je na široko odprlo vrata divji propagandi in terorju med prebivalstvom zone A, kar vse je izzvalo vtis diplomatskega poraza Jugoslavije. To in mnogo drugega je šlo v našo škodo. Spretna priprava glasovanja (zone itd.) in postopek pri skrutinju je dal našim nasprotnikom preveč možnosti za nekorrektnosti. Vse to skupaj je pripeljalo do znanega izida glasovanja, pri čemer je dobila Avstrija malenkostno večino. Toda popolnoma jasno je, da ta rezultat ni pokazal prave volje prebivalcev na plebiscitnem ozemlju. Danes ta koroški plebiscit iz leta 1920 ne velja več.

Nadaljevanje na 4. strani

KULTURA

Istrska gledališka družina

„Otokar Keršovani“ nas je obiskala

Zgodovinska povzčnost hrvaškega dela Istre s slovenskim in s slovensko Primorsko je znova oživela in se poglabila v zadnjih desetletjih, ki so krijo in neusmiljeno črtala našo zapadno mejo. Ti dve deželi, povezani na skupnem življenjskem prostoru, naseljeni z ljudmi dveh bratskih narodov, ločeni le z rahlo jezikovno mejo, sta padli po žalostni pogodbi skupaj pod fašističnega gospodarja, skupaj sta sprejeli in dali iz sebe prve partizanske borce, ko se je začela za našo novo svetovna vojna, skupaj sta doživeli v zgodnji jeseni 1943 ob italijanskem razpadu pomlad, skupaj je čista danc pod nemškimi osovajci, proganjata ostanke domačih hlapcev, ki iščejo zadnje zatočišče pri njih, borita se in gradita novo podobo svoji domovini. Istrski Hrvatje in Slovenci in primorski Slovenci smo eno, je dejal pisatelj Ante Dobriča, ko nas je obiskal. „Bil sem začuden, ko sem prišel k vam in ste mi govorili o zadnjih vaseh s slovensko govorico ob Kolpi in o Hrvatih onstran reke. Pri nas v Istri skoraj ne poznamo takih meja.“ Stoletja je vezala Slovence in Hrvatje na zapadnih jugoslovanskih mejah ista usoda. Hrvatje so hodili v Trst in slovenski možje so preživeli

desetletja med Hrvatji v Pulju in Pazinu.

Otokar Keršovani je morda eden najlepših primerov tega sožitja. Bil je Slovenec, doma v vasi blizu Trsta. Pa je preživel mladost in prva zrela leta v Pazinu, delal je s Hrvatji in z njimi trpel. S spoštovanjem in nedopovedljivo ljubeznijo govore danes istrski Hrvatje o njem. Bil je mojster v politični in kulturni zgodovini, v filozofiji, ekonomiji in umetnosti, moč širokega in plemenitega znanja, »enciklopedija znanja«, kot so mu radi rekli njegovi sodotlačevalci, predvsem pa človek, človek v najbolj vzvišenem pomenu te besede. Deset let je preživel v ječi v Mitroviču in Lepoglavi in zagledal svobodo spet v tistih dneh, preden je nova vojna zajela tudi naše dežele. Samo nekaj mesecev je trajala njegova prostost, ki jo je preživljal v Zagrebu. Potem je zamenjal stare jugoslovanske rešetke z ustajskimi. To je bilo v času, ko so bili naši ljudje v Zagrebu neumorno na delu. Ustaši so zagrozili, da bodo postrelili politične jetnike, če podtalno delo ne bo prenehalo. Takrat je pisal Keršovani iz zapore v svojem in v imenu svojih tovarišev:

„Delajte naprej. Ne ozirajte se na nas.“

Nekaj dni zatem, 9. julija 1941, so bili v Zagrebu postreljeni kot talci: Ognjen Prica, Srb iz Like, Božidar Adžija, Hrvat iz Dalmacije in Otokar Keršovani, Slovenec iz Istre.

Taka je bila življenjska pot Otokarja

Keršovanija. Ko so se zbrali tri leta po njegovi smrti mladi ljudje iz hrvaške Istre sredi najhujše eterizve v majhnem gozdiču, da si osnujejo svojo gledališko družino in gredo s pesmijo in domačo besedo med istrske borce, ki so bili žejni te besede, so dali svoji družinici ime svojega najzvestejšega tovariša, Otokarja Keršovanija. Potem so hodili po skritih gozdnih taboriščih in osvobodjenih istrskih vaseh, ustavljali so se pogosto komaj kilometer od sovražnih postojank, bili so vojaki in pevci in povsod so prinesli vedrino in dih novega, svetlejšega življenja.

Ko se je premaknila 43. divizija iz Istre v Gorski Kotar, je šla kmalu za njo tudi gledališka družina Otokar Keršovani. V temni novembrski noči, pripoveduje, pod udarci vetra in dežja, je prešla mejo, ki je stoletja delila Istro od matice Hrvaške. Bilo je določeno, da gredo na osvobodjene dalmatinske etoke. Ko pa so prišli do enot 43. divizije, si niso mogli kaj, da ne bi ostali s svojo vojsko. Zda nastopajo pred borci in obiskujejo ranjence, vodijo jih v mislih v njihove domove, vzpodbujajo jih, da se še krepkeje bore za svojo ognjišča. Vodi jih tužna Istrska pesem, ki so jo pet in dvajset let tiho peli pod udarci v temnicah na Liparskih otokih. Danes jo poje svobodno, pojo jo na odrih Gorskoga Kotarja, poje jo narod Istre.

V teh dneh, ko dopeljuje istrska igralna družina prvo leto svojega dela,

je obiskala tudi osvobodjene dele slovenske zemlje. Tudi mi smo z ljubeznijo in spoštovanjem poslušali njihovo besedo. Prišli so k nam s svojim domačim spredom, ki je pristen dih istrskega življenja in živ prerez trpljenja te revne dežlice danes in prej.

Najbolje nam je pokazala trpljenje malega istrskega človeka, ki je moral še vse do danes prenašati okove ostankov fevdalnega reda, zborna recitacija »Božični račun« gospodinom Benedettom. Pokazala pa nam je tudi voljo teh ljudi do življenja in njihov upor. Pripovedovali so nam o lepoti svoje zemlje v pesmih »Krasna zemlje« in »Učko, planina naša«, zaigrali so nam vrsto narodnih napevov na rožnicah, prastarem istrskem godalu. V veselju enodejankl »Moč zlatne trake« so osmislili našega melomečana, ki se čez mero klanja oficijem, navadne bore brez »zlatih našivkov« pa žene iz hile. Vrsta točk kot »Partizanski zvočnik«, »Titovo kolo« in »Partizanski marš« so zajele življenje v naši vojski in dopolnile spored.

Zda se »Otokar Keršovani« spet vrača v Gorski Kotar, odkoder bo šel s svojo 43. divizijo v Istro, ko bo ta spet prosto zadihala in čutila, da je za vedno povezana s Hrvaško in Jugoslavijo. Njen prvi obisk pri nas pa, ko so prišli k nam kot partizani med partizane, naj postavi temelje najtesnejši povezanosti Istre z vsemi deželami nove Jugoslavije, ki težko čakajo, da je sprejmejo medse,

posebej pa še s Slovenijo. Veseli bomo tistega dne, ko bodo ti igralci z novim spredom, ki ga že zdaj pripravljajo za osvoboditev Reke, obiskali tudi Ljubljano.

Pismo žena Slovenskega Primorja in Slovenske maršalu Titu

Beograd, 10. aprila: Žene slovenske Primorske in Slovenske Benečije so poslate s svojega zborovanja maršalu Titu pismo, v katerem mu sporočajo, da jih Nemci, Italijani in sedaj tudi četniški fašisti še vedno zatirajo. Med tem, ko se borijo njihovi sinovi, možje in bratje v IX. korpusu Jugoslovanske armade, so se žene zbrale, da se dogovore, kako bodo bolj uspešno podprle našo borbo. Zahvaljujejo se maršalu Titu, da je organiziral borce in da je s svojimi uspehi dokazal, da ne more biti nova Jugoslavija brez Primorske, Trsta in Slovenske Benečije. Vemo — pišejo žene Primorske — da je na svetu še dosti reakcionarnih politikov, ki bi hoteli, da bi ostali naši kraji zasužnjeni, toda vemo tudi, da bomo s mojo z borbo in delom pod tvojim vodstvom dosegli svoje pravice. Obljubljamo ti, da bomo dokazale, da smo vredne živeti v svobodi, v naši novi skupni Jugoslaviji.

Nekaj misli o zadružništvu

Ko smo dosegli politično zmago nad domačimi narodnimi izdajalci in sredinskimi špekulanti, je potrebno, da zagotovimo velike pridobitve našega narodno osvobodilnega boja, to se pravi je z besedami tov. Kardelja, izbojevati še zmago na gospodarskem področju. Gospodarski boj bo takoj po osvoboditvi zavzel največjo ostrino. V sedanjem osvobodilnem boju nesodelujoči ljudje in celo nekateri sredinski špekulanti bodo takoj po vojni v neprimerno boljšem gospodarskem položaju, kakor zavedni pristaši OF, siromašni delavci, kmetje in delovna inteligenca, ki so se neselbno z orožjem v roki in s političnim delom borili proti okupatorju in katerim so okupatorji in narodni izdajalci v okupatorjevih uniformah v večinskih primerih uničili vse imetje in s tem možnost za uspešen poseg v gospodarsko proizvodnjo takoj po osvoboditvi. Pomagala jim bo naša narodna oblast, pomagati pa si bodo morali tudi sami.

V boj proti okupatorju smo šli slabo oboroženi, — med bojem smo se oboroževali in krepili. Vodila nas je trdna zavest, da se borimo za pravično stvar in prepričanje, da bomo zmagali. Združeni moramo izbojevati še gospodarski boj. Naše uradne brigade v gospodarskem boju bodo zadruga, ki bodo zrušile sovražnikove bunkerje in zavzele njegove postojanke ter osvo-

bodile gospedarsko zasluženo delovno ljudstvo.

Po vojni bodo prišla v državo roke ogromna produkcijska sredstva, kakor veleposelstva in posestva, rudniki, tovarne in obrtne delavnice, veletrgovine in privatne hiše, ki so bila doslej last tujerodcev in domačih narodnih izdajalcev in ki so z odlokom AVNOJ-a zaplenjena. To imovino, kakor tudi na njej zaposlene delavce in nameščence, so doslej izkoriščali tujerodni in domači izdajalci, ki so dohodke teh podjetij nalagali v inozemske banke, ali jih pa zapravljali po inozemskih zabavišnih in trošili za luksuzne predmete, uvožene in tujine. V bodoče bodo vsi dohodki iz te imovine šli v korist ljudem, ki bodo zaposleni pri delu in v upravi na tej imovini in v korist vsemu delovnemu ljudstvu.

Naše majhne kmetije in obrtne delavnice se pred to vojno niso mogle posluževati traktorjev in drugih kmetijskih in obrtnih strojev, ker so bili taki stroji za majhne obrate predragi in nerentabilni. Zato so ti obrati delali s primitivnimi proizvodnimi sredstvi, s težkim, napornim in zamudnim ročnim delom, ki je bile slabe plačane zaradi majhne storitve in slabše kakovosti pridelkov in izdelkov in konkurence kapitalističnih velepodjetij. Vsled tega sta morala majhen posestnik in obrtnik težko in veliko delati — pa sta kljub temu

slabo živela. Razni magnati, ki so bili obenem politični špekulanti in so vladali v državi, seveda niso želeli, da bi se ti mali producenti združili v proizvodne zadruge, ki bi s svojimi proizvodi konkurirale veleposelstvom in kapitalistični industriji, in zato država takega združevanja malih producentov ni pospeševala, — ampak ga je celo ovirala, dasiravno je radi tega narodno gospodarstvo trpelo in zaostajalo v razvoju.

V bodoče bomo morali strmeti za tem, da se vsi mali delovni ljudje — proizvajalci, kmetje in obrtniki povežejo v proizvodne zadruge, kakor: kmetijsko strojne, mlekarke, vinarske, sadjarske, lesne, obrtniške itd., da si tako mali producenti z nabavo tehnično popolnejših proizvodnih sredstev olajšajo delo in omogočijo cenejšo proizvodnjo boljših in popolnejših pridelkov in izdelkov.

Izmenjavo življenjskih potrebščin in gospedarskih dobrin je doslej večinoma izvrševala privatna trgovina, ki je pri nakupu izkoriščala proizvajalca, pri prodaji pa konsumenta. Z organizacijo nabavnih in prodajnih združb po vaseh in konsumnih po mestih in industrijskih centrih, se bo preprečilo izkoriščanje delovnega ljudstva, ker te zadruge ne bi same prevzele večji del izmenjave blaga — ampak bi tudi regulirale zaslužek privatnih trgovcev. Najbrže bodo še dalj časa po vojni nujne življenjske potrebščine racionalizirane in bodo v prvi vrsti zadruge poklicane, da bodo razdeljevale to blago.

Prihranke delovnega ljudstva, ki so jih zbirale zadruge, hranilnice, so zadržne zveze, ki so upravljale za te zadruge denarno izravnavo, raje posejale po višjih obrestih kapitalističnim podjetjem, kakor pa blagovnim in produkcijskim združbam in malim proizvajalcem, ki niso zmogli tako visokih obresti. Ta posejila so bila pogosto dana špekulativnim podjetjem, ki so se zašpekulirala in so s tem ti krediti propadli. Tako so propadli tudi prihranki malih varčevalcev.

V bodoče se bo ves denar, ki ga bodo te zadruge zbrale, izposojal malim proizvajalcem, predvsem proizvajalnim združbam, proti zadostnemu poročstvu združnikov.

Ljudska oblast bo z vsemi sredstvi, ki ji bodo na razpolago, pomagala in podpirala združevanje malih producentov in konsumentov v zadruge zlasti s tem, da bo odstopala združbam del narodne imovine, kakor polja, vinograde in pašnike, trgovske prostore in obrtniške delavnice, z dajanjem kreditov, z znižanimi tarifami na

državnih pravnih sredstvih, s poverjenjem razdeljevanja iz inozemstva uvoženega blaga, s poenostavljanjem administrativnih postopkov pri organizaciji in upravi združb itd.

Naloga naše vojske ob osvoboditvi bo, da bo ščitila pred uničenjem imovine združb, kakor stroje, orodje in arhive. Posebno bo treba paziti, da se ne bi uničili stroji in drugi inventar nemških državnih strojnih postaj, ki so bili last DAG, državnih mlekar, vinskih kleti in drugih naprav, ki bodo po vojni dane v uporabo novo

osnovanim produktivnim združbam

Za čim beljšo in popolnejšo izgradnjo zadružništva je potrebno, da vsak pristaš OF in vsak vojak naše vojske v svoji okolici vzdruža pri ljudeh zanimanje za zadružništvo, in kjer so za to dani pogoji, daje pobudo za ustanovitev take vrste zadruge, ki bi bila za kraj najprimernejša in najpotrebnejša. Z združenim delom bomo v najkrajšem času in z najmanjšimi žrtvami uspeli obnoviti naše porušeno gospodarstvo in si omogočiti boljše in lepše življenje

Lira — lirski bon

Mnogo ljudi še danes ne leči vrednosti lirskega bona od italijanske lire. Ker se glasi bon na lire, m' siljo, da je tudi njuna vrednost enaka; 10 lir je 10 lir, tako mislijo, pa najsi bo to desetlirski bon ali italijanski desetlirski bankovec. Dejansko pa je vrednost bona višja od vrednosti italijanske lire.

Italijanska lira je denar premagane države. Kako je z denarjem premaganih držav, vsakdo dobro ve. Njegova vrednost pade. Spomnimo se le kron in mark po prejšnji svetovni vojni, ko je bilo treba za pisemsko znamko odšteti desetisoče. Italijanska lira je med to vojno na vrednosti silno izgubila. Pred vojno si mogel v Italiji za nekaj lir naročiti dober obed, danes pa moraš za skromno večerjo odšteti precej stotakov. Predmeti, ki se težje dobije, pa se plačujejo po bajnih cenah. (Navaden glavnik stane 500 Lir.)

Z okupacijo je okupator zanesel svoj denar tudi k nam. Prvič smo bili oškodovani ob zamenjavi z dinarji, drugič pa bi bili še mnogo bolj, če bi še sedaj, ko je vrednost lire že tako padla, še kar naprej kupovali in plačevali z italijansko liro. Cene bi narasčale, kakor narasčaje v Italiji. Za skromno preživljanje bi potreboval težke tisočake. Ob koncu vojne pa bi vse te tisočke zamenjali z nekaj dinarji. Če bi pa skušali dviganje cen ustaviti z maksimalnim cenikom v lirah, bi pa tako dajali italijanski liri pri nas večjo vrednost kakor jo ima v sami Italiji. Lastniki tega denarja bi bili seveda močno oškodovani, ker bi danes morali prodajati po nizkih cenah, jutri pa bi s tem denarjem ne mogli nič kupiti.

Zato je naša oblast izdala svoj denar — lirski bon. Dokler lira še ni tako občutno padla v vrednosti, je bil ta lirski bon izenačen z italijansko liro. Pozneje pa

bila njegova vrednost odvojena. Izšel je cenik življenjskih potrebščin v lirskih bonih. Po tem ceniku je določena cena n. pr. za pšenico na 8 lirskih bonov za 1 kg. To se pravi, da plačaš 8 lir, če plačuješ z boni. Če plačuješ pa z italijansko liro, je lahke cena 16 ali pa še višja, kolikor je pač lira v tistem času vredna. Pameten prodajalec se bo lire cpeal. Saj lahko danes dobi za 1 kg pšenice 20 lir, v nekaj dneh pa s tem denarjem ne bo mogel kupiti niti kg repe. Lira je pač denar premagane države, ki v težkih gospodarskih prilikah ne mere več uspešno reševati njegove vrednosti.

Da se naši boni glasijo na lire, kakor italijanski denar, torej še nikakor ne pomeni, da je to isti denar in samo druge oblike. Bon nima prav nič skupnega z italijansko liro, najmanj pa vrednost. Za njega jamči naša nova ljudska oblast, naša nova država zmagovalka. Usoda italijanske lire pa je v rokah Italije — premagane države.

Tiskovni sklad

V tiskovni sklad, ki ga je ustanovilo Slovensko časnikarsko društvo za potrebo našega tiske, so darovali nadalje:

Kune 3—	RM 6—	Lir 17.042—
Operativni odd. Glav. št.		Lir 300—
Glavna upr. STPB in savit. ekon.		1012—
Okraini edb. OF Zvezberk		500—
Grucupije		65—
Opr. odsek Jagoal. armade VII. korpusa		1.200—
Skojevci pri štabu XVIII. divizije (se obrali v teku Mladinskega tedna)		874—
Štab dreva in štab. edin. B. O.		500—
Kune 100—		823—
I. bataljon Belokr. odreda		246—
II. bataljon Belokr. odreda		425—
III. bataljon Belokr. odreda		420—
10—		100—
IV. bataljon Belokr. odreda		23.007—
Zelezničarska četa RM 7-33		
Kune 613—	13-33	

O naši Koroški — nadaljevanje

Njegova veljava je dejansko prenehala leta 1938 s priključitvijo Avstrije Nemčiji, ker koroško prebivalstvo v plebiscitu ni bilo pozvano, da se opredeli med Jugoslavijo in Nemčijo, ampak med Jugoslavijo in demilitarizirano Avstrijo. Slovenski volivci v tistem času niso mogli vedeti, da se bo politična situacija Avstrije morala spremeniti in to tako, kakor je niso mogli predvidevati, da se bo spremenila tako, kakor je branil spremembo isti Saint Germainski dogovor, ki je predpisoval Koroški plebiscit, a najkategoričnejše prepovedoval združitev Avstrije in Nemčije.

Še popolneje pa je bil plebiscit iz leta 1920 prečrtan z današnjimi vojnimi dogodki v sami Koroški. Vse premise, pod katerimi je bil izvršen plebiscit, so odpadle v času tega boja. Naredno osvobodilno gibanje, ki je z zgodovinsko silo objelo ves slovenski narod, je napravilo čudež na Koroškem. Pridobilo je ne samo nacionalno zanesljivi del slovenskega prebivalstva, ampak tudi drugi del, ki

je do tedaj indiferentno gledal slovenske narodne težnje, ali se celo sovražno zadržal. Partizanski odredi na Koroškem so polni fantov in mož, ki so v kljub tveganju sebe in svojcev, pobegnili iz nemške vojske. Koroška je edina pekraina v Nemčiji, kjer je partizanske gibanje že nekaj let in ga ni mogla nobena sila stresti. Demokratična ureditev nove federativne Jugoslavije je pritegnila tudi tiste kroge koroških Slovencev, ki jih je reakcionarno zadržanje prejšnje slovenske politične organizacije odtujalo nacionalnim vrstam. Jasno je videti, da nova Jugoslavija s svojo ureditvijo nacionalne in socialne pravičnosti postaja privlačna celo za nemške elemente na Koroškem. Spritno tega bo naše ozemlje na Koroškem kakor je pred nekaj dnevi ponovno poudaril maršal Tite — tokrat osvobojeno. Stoletna krivica bo tako popravljena. Stoletno trpljenje in sedanja požrtvovalna borba našega ljudstva v tej lepi deželi, vse to bo nagrajeno s svobodnim življenjem v družbi svobodnih jugoslovanskih bratov in sester.

načrte? Zagovornik pokliče za pričo lorda Simona, ki je bil med leti 1932 — 35 angleški zunanji minister. Lord John Simon, ki je danes predsednik lordeke sbernice izpove, kako je v marcu 1933. leta podpisal v Rimu „pakt štirih“. Ko skuša nato zmanjšati pomen pakta, ga zagovornik posmehljivo zavrne, češ da ni posebno odkritosrčen do samega sebe.

„Ali ni prav ta pakt — vzklika zagovornik — utrl pet politik, ki se je tako „srečno“ obnevil v Münchnu 1938. leta? Naglica, s katero ste vi, lord Simon in vaš šef, predsednik vlade Ramsey Mac Donald sprejela njegov (Mussolinijev) predlog ter se na vrata na nos odpravila v Rim, ni bil majhen triumf za obteženca. „Pakt štirih“ je bil pravi blagoslov za fašistično Italijo. Izključil je Sovjetsko zvezo iz kroga evropskih narodov, udaril Francije ter spravil v nevernost balkanske države.“

Leti Simon je dalje izpovedal, da se je vršila 1935. leta v Stresni konferenca, katere so se poleg njega udeležili še Mussolini, Flandin, Laval ter Mac Donald in kjer se dali obteženec jasne razumeti, da Anglija nima življenjskih interesov v Abesiniji.

Naslednja priča je bil sir Samuel Hoare, 1935. leta angleški zunanji minister, do nedavna poslanik v Španiji. V svojem govoru je poizkušal dokazati, da je njegova politika vseeno temeljila na načelih splešne varnosti. Sklepeal se je na svoj govor v Društvu narodov 11. septembra 1935. leta, kjer je zavzel ob priliki napada na Abesinijo nepopustljivo stališče do italijanske okupacije mednarodne varnosti.

Toda zagovornik že citira Laval in g. Hoare mera hečes — nečes priznati, da se je na predvečer svojega govora spoprijel s Lavalom, da ne besta izvajala proti Italiji nobenih sankcij vojaškega značaja, ne blokad in ne zapore sušnega prekopa, skratka ničesar, kar bi lahko privedlo do vojne.

Ni težko uganiti — nadaljuje zagovornik — da obteženec ni veliko tregal, ko je napadel Abesinijo! Saj je poleg oficijelnih groženj sira Samuela Hoare dobro poznal tudi njegov tajni sporazum, ki je vse uradno grumenje spravil na nič. Za karakteristike Hoareove odkritosrčnosti tudi ni puščati vnozar dejstva, da je imel svoj govor v Društvu narodov za predvečer splešnih volitev v Angliji in da je bila pozneje — ko se selivec ni več vpraševalo — njegova politika

več prej ket zaščita našel mednarodne varnosti.

Nič manj zanimivo ni pričevanje Nevilla Chamberlaina, ki je bil ministriki predsednik v kritičnih letih 1937 — 1940. Tice so angle-italijanskega sporazuma, ki je bil podpisan v Rimu aprila 1938. leta ter obveznosti, ki jih je sprejel ob tej priliki Mussolini. Iz Chamberlainov izjav ter izjav njegovega zunanega ministra Halifaxa, danes veleposlanika v Ameriki se jasno vidi, da sta ča tedanja krmajar angleške politike potrebovala Mussolinijev obljubo, da odpekliče „prostovoljno“ iz Španije le zgolj zate, da bi laže vsilila Društva narodov ves sporazum — s priznanjem abesinske aneksije vred. Zagovornik pristavlja, da Mussolini svoje obljube ni izpolnil, kar se je izvedelo šele potem, ko je Društvo narodov že priznalo zasedbo Abesinije. Ke petri lord Halifax, da se same Sovjetska zveza, Kitajjaka, Bolivija in Nova Zelandija pretestirale proti sasedbi, opozori za zagovornik sodišče na dejstvo, „da tedaj, če odštetejmo te štiri države, nikomur ni padlo na um, da bi štel okupacije Abesinije za nečastno dejanje.“

Pesernost zasluži tudi izjava lorda Lloida, ki je 1940. leta spisal brošuro z naslovom: „Interesi Velike Britanije.“ V tej knjižici najde bralec sledeči stavek, ki se nanaša na fašistično Italijo:

„Italijanski genij je razvil v obliki tipičnih fašističnih ustanov visoko avtoritativni režim, ki pa vendarle ne ograja ne vero, ne gospodarske svobode, niti varnosti drugih evropskih narodov.“

Da to ni bilo osebno mnenje pisca, priča pahalno posvetilo, ki ga je napisal sam Halifax, tedaj zunanji minister Velike Britanije.

Pe vsem tem, kar smo slišali, ni bile težke dokazati njihove skrivde pri celi vrsti dejanj, ki jih obteženca očita Mussoliniju. Zato vprašuje zagovornik: „Mar bi italijanske armade mogle zasesti Abesinijo, če bi se tedanja angleška vlada držala načel, katere je proklamirala pred Društvom narodov dne 11. septembra 1935. leta — namesto da je sklenila tajni sporazum Hoare — Laval 10. septembra svečer istega leta? Ali bi se upala Italija pošiljati „prostovoljce“ v Španijo, če se ni imela vedore nekega Chamberlaina? In če ne, ali bi bila Italija v stanu do take mere pomagati nacistični Nemčiji, če ne bi njena meč

in v gled narasčala ed dne, ko se je lord Simon 1933. leta prvič odpravil v Rim — pa vse do 1939. leta, ko je bil Chamberlain zadnjič tamkaj!

Tako so izpovedi prič. Poleg prič govora na precesu tudi sam Mussolini in trije zastupniki abesinskega, španskega in italijanskega ljudstva. Mussolinijev zagovor je seveda izumljen in ga zato na tem mestu ne bomo emenjali. Ljudski predstavniki v strastnih besedah slikaje trpljenje svojih narodov: kri, solze in muk nedolžnih žrtv fašizma kličejo po maščevanju — in ne le po njem! V njihovih govorih prihaja de izrata tudi strah za bodočnost teh narodov; tako na pr. predstavnik španskega ljudstva ne govori le o tem, kako so zagovorniki „politike nevmešavanja“ pomagali zasesti republikansko španije, marveč ga je skrb tudi za bodoče življenje španskega ljudstva. Po njegovih besedah, „se špansko ljudstvo boji, da ne bi Anglija bila milostljiva do France, ki je vneto podpiral države oni, ke se bile mečne in ki se skuša sedaj, ke se je kole sreče obrnilo drugam, prisliniti v nasproti taber.“

Zato sodnik v zaključnem govoru takole formulira nalogo združenih narodov:

„Trdno sme odločiti, da obnovine v osvobodjenih deželah demokratske svobode in v človekanske pravice. Za ta cilj se bo treba boriti še dolgo pe tem ke bo utihnil hrup vojne. Na to ne smemo pozabiti, ke bo podpisane premirje in ne bilo bi prav, če bi prepuščali osvobodjene narode njihovi lastni usodi. Zgedilo bi ne namreč lahko — če bi ravnali drugače — da bize naša celina nenkrat spet znašla pod peto nevega, še strašnejšega fašizma.“

„Na kencu — pravi sodnik — pa je za treba podčrtati še eno dejstvo, da ne bi navzoči dobili vtisa, kakor da je zadnjih 25 let obstajala sama Anglija Chamberlaina, ki je popuščal fašizmu in ga podpiral. Ne, imela je tudi v tem času Anglija svoj drugi obraz. Ta Anglija je sovražila fašizem, se bnila zoper indajstvo Abesinije, razkrinkavala politiko, ki je privedla do uničenja Španije. Ta Anglija je dobro vedela, da je glavni sovražnik fašizem, pa najsi se skrivna ped kakržno koli masko in v kateri koli deželi, in da se je treba boriti proti njemu z vsemi sredstvi, predvsem pa z utrjevanjem edinstva vseh osvobodeljubnih narodov.“

MUSSOLINI PRED SODIŠČEM...

Prinašamo kratke vsebine ene izmed najdohviteljših političnih satir, kar jih je med te vojne izšlo v Angliji. Avtor, ki se je skrnil pod psevdonim „Cassius“, dviga zaster izpovedi umazane politične igre angleške reakcije in čitatelj nazorno vidi, kako so rasni Rothermeri, Simoni in Chamberlaini „z četevske reke“ podpirali Mussolinija, utrjevali njegove notranje moč in zunanje politično veljavo. Pisatelj se ni lotil nič ne in dolgevsne rasprave, marveč je politikal svoje „politične junake“ na oder — za neprestavljene priče v namišljenem sednem procesu.

Mussolini pred sodiščem ali verodostojne poročilo o prvem velikem sednem procesu zoper vojne zločince“ je naslov te poučne knjige, ki je dvignila pe vsem svetu mnogo prahu ter dežvela na mah petoro izjad. In ceprav je izšla že 1943. leta, je še vedno sveža in navduševalna, kajti ravnava nam pravi obraz „debravčnih“ angleških reakcionarjev, ki z nenavadno vneto kupujejo in pomejraje demokratske oblike vsaki fašistični kurtozani, naše demokracije pa tipljejo in merije na milimetre in centimetre.

„Prvi veliki sedni proces“ se vrši v Londonu — 1944. leta, pravi avtor — in traja pet dni. Na zatočni klopi sedi Benito Mussolini, priče pa se številni zdaj že mrtvi, pa tudi še živi angleški politiki, ki jim avtor polaga v usta besede, ki se jih pred vojno pisali in goverili o Mussolinijevi Italiji. Vse, kar izpovedujejo priče, obteženec in državni tožilec so resnični dokumenti, ničesar ni izmišljenega ali penarejusega: stavki, citati iz njihovih goverov, članke, političnih razprav in uradnih listin.

V sedne dvorane privedejo obteženca, vstopi državni tožilec, zagovornik in priče. Ke uredi formalnosti, se rasprava pričae...

Prvi ima besedo državni tožilec — predstavnik demokracije, vest svobodeljubnega človeštva. Keš plaz grmi na obteženca sledin za zločinca: državni udar, uničenje parlamenta, umor Maiteštija, Abesinija, španska državljanska vojna, pakt s Hitlerjem, napad na Veliko Britanijo, Francijo, Grčijo, Rusijo... (Jugoslavije avtor ne omenja, ker ob času, ke je pisal te knjige, rasnica e nas še ni prešla v svet.)

Vse svoje življenje, vse energije, vse državne vire, ki ste jih imeli na uporabe, ste slorabili

za puščenje in uničevanje. Sterili ste vse, da izverete najstrašnejše vojne vseh časov!“ — zaključuje državni tožilec svoj govor.

„Ali se čutite krivoga?“ — vprašuje sodišče obteženca.

„Ne!“ — samozavestno odbrje Mussolini in svesti si visokih in uglednih prič ter se cstre proti zagovorniku.

Zagovornik ne taji naštetih zločinov. Strinja se s težilec celov in meralni eseni. Verdar prasi, da bi smel zlaščati nekatere priče.

Ke dobi dovoljenje, se obrne k lordu Rothermeru in ga prasi naj penovi izjavo, ki je del dal o obteženca ob nastopu fašizma. Lord Rothermere, znani časopisni kralj, je v tistih časih takele goveril: „Mussolini je rešil Italijo, ki je stala na robu boljševoškega brezna ter in ceprav obvaroval pred peginom vso zapadneevropske civilizacije... Mussolini bo po vaej priliki igral v našem stajetju podobno vlogo, ke je je Napoleon v začetku devetnajstega. Penosen sem, da je bil moj list („Daily Mail“) prvi v Angliji in na vsem svetu, ki je pravilno ocenil uspehe fašizma.“

Nate pesove zagovornik Warda Price-a, znanega angleškega žurnalista in posebnega dopisnika „Daily Mail-a“, naj penovi svoje sedbe o fašizmu, ki je je izrekol 1926. leta. Takrat je bil namreč g. Ward Price mnenja, „da se ustanovitev prvoga milanskega fašija sme primerjati le z verske revolucije v 16. stajetju, ke je Luther nabil znamenitih 95 tez na vrata Witenberške cerkve.“

Na podlagi takih in podobnih pričevanj dekaže zagovornik sodišču, da je pred vojno večji del angleške konservativne javnosti pleskal Mussoliniju ter tako odkrito podpiral njegov režim.

„Po njihovem mnenju je bila fašistična diktatura dobra stvar — in če je to tako, zasluži obteženec priznanje, ne pa obsodbe“ — zaključuje zagovornik.

V naslednjih dneh procesa rasizkuje zagovornik pesamezne Mussolinijev mednarodne zločine. Na osnovi cele vrste citatov iz njegovih goverov in deklaracij dekaže sodnikom, da obteženec svojih ciljev nikdar ni skrival, in da bi angleški voditelji morali krepko tiščati usesa, da jih ne bi slišali.

Kaj se sterili, da onemogočijo te zločinske

načrte? Zagovornik pokliče za pričo lorda Simona, ki je bil med leti 1932 — 35 angleški zunanji minister. Lord John Simon, ki je danes predsednik lordeke sbernice izpove, kako je v marcu 1933. leta podpisal v Rimu „pakt štirih“. Ko skuša nato zmanjšati pomen pakta, ga zagovornik posmehljivo zavrne, češ da ni posebno odkritosrčen do samega sebe.

„Ali ni prav ta pakt — vzklika zagovornik — utrl pet politik, ki se je tako „srečno“ obnevil v Münchnu 1938. leta? Naglica, s katero ste vi, lord Simon in vaš šef, predsednik vlade Ramsey Mac Donald sprejela njegov (Mussolinijev) predlog ter se na vrata na nos odpravila v Rim, ni bil majhen triumf za obteženca. „Pakt štirih“ je bil pravi blagoslov za fašistično Italijo. Izključil je Sovjetsko zvezo iz kroga evropskih narodov, udaril Francije ter spravil v nevernost balkanske države.“

Leti Simon je dalje izpovedal, da se je vršila 1935. leta v Stresni konferenca, katere so se poleg njega udeležili še Mussolini, Flandin, Laval ter Mac Donald in kjer se dali obteženec jasne razumeti, da Anglija nima življenjskih interesov v Abesiniji.

Naslednja priča je bil sir Samuel Hoare, 1935. leta angleški zunanji minister, do nedavna poslanik v Španiji. V svojem govoru je poizkušal dokazati, da je njegova politika vseeno temeljila na načelih splešne varnosti. Sklepeal se je na svoj govor v Društvu narodov 11. septembra 1935. leta, kjer je zavzel ob priliki napada na Abesinijo nepopustljivo stališče do italijanske okupacije mednarodne varnosti.

Toda zagovornik že citira Laval in g. Hoare mera hečes — nečes priznati, da se je na predvečer svojega govora spoprijel s Lavalom, da ne besta izvajala proti Italiji nobenih sankcij vojaškega značaja, ne blokad in ne zapore sušnega prekopa, skratka ničesar, kar bi lahko privedlo do vojne.

Ni težko uganiti — nadaljuje zagovornik — da obteženec ni veliko tregal, ko je napadel Abesinijo! Saj je poleg oficijelnih groženj sira Samuela Hoare dobro poznal tudi njegov tajni sporazum, ki je vse uradno grumenje spravil na nič. Za karakteristike Hoareove odkritosrčnosti tudi ni puščati vnozar dejstva, da je imel svoj govor v Društvu narodov za predvečer splešnih volitev v Angliji in da je bila pozneje — ko se selivec ni več vpraševalo — njegova politika

več prej ket zaščita našel mednarodne varnosti.

Nič manj zanimivo ni pričevanje Nevilla Chamberlaina, ki je bil ministriki predsednik v kritičnih letih 1937 — 1940. Tice so angle-italijanskega sporazuma, ki je bil podpisan v Rimu aprila 1938. leta ter obveznosti, ki jih je sprejel ob tej priliki Mussolini. Iz Chamberlainov izjav ter izjav njegovega zunanega ministra Halifaxa, danes veleposlanika v Ameriki se jasno vidi, da sta ča tedanja krmajar angleške politike potrebovala Mussolinijev obljubo, da odpekliče „prostovoljno“ iz Španije le zgolj zate, da bi laže vsilila Društva narodov ves sporazum — s priznanjem abesinske aneksije vred. Zagovornik pristavlja, da Mussolini svoje obljube ni izpolnil, kar se je izvedelo šele potem, ko je Društvo narodov že priznalo zasedbo Abesinije. Ke petri lord Halifax, da se same Sovjetska zveza, Kitajjaka, Bolivija in Nova Zelandija pretestirale proti sasedbi, opozori za zagovornik sodišče na dejstvo, „da tedaj, če odštetejmo te štiri države, nikomur ni padlo na um, da bi štel okupacije Abesinije za nečastno dejanje.“

Pesernost zasluži tudi izjava lorda Lloida, ki je 1940. leta spisal brošuro z naslovom: „Interesi Velike Britanije.“ V tej knjižici najde bralec sledeči stavek, ki se nanaša na fašistično Italijo:

„Italijanski genij je razvil v obliki tipičnih fašističnih ustanov visoko avtoritativni režim, ki pa vendarle ne ograja ne vero, ne gospodarske svobode, niti varnosti drugih evropskih narodov.“

Da to ni bilo osebno mnenje pisca, priča pahalno posvetilo, ki ga je napisal sam Halifax, tedaj zunanji minister Velike Britanije.

Pe vsem tem, kar smo slišali, ni bile težke dokazati njihove skrivde pri celi vrsti dejanj, ki jih obteženca očita Mussoliniju. Zato vprašuje zagovornik: „Mar bi italijanske armade mogle zasesti Abesinijo, če bi se tedanja angleška vlada držala načel, katere je proklamirala pred Društvom narodov dne 11. septembra 1935. leta — namesto da je sklenila tajni sporazum Hoare — Laval 10. septembra svečer istega leta? Ali bi se upala Italija pošiljati „prostovoljce“ v Španijo, če se ni imela vedore nekega Chamberlaina? In če ne, ali bi bila Italija v stanu do take mere pomagati nacistični Nemčiji, če ne bi njena meč

in v gled narasčala ed dne, ko se je lord Simon 1933. leta prvič odpravil v Rim — pa vse do 1939. leta, ko je bil Chamberlain zadnjič tamkaj!

Tako so izpovedi prič. Poleg prič govora na precesu tudi sam Mussolini in trije zastupniki abesinskega, španskega in italijanskega ljudstva. Mussolinijev zagovor je seveda izumljen in ga zato na tem mestu ne bomo emenjali. Ljudski predstavniki v strastnih besedah slikaje trpljenje svojih narodov: kri, solze in muk nedolžnih žrtv fašizma kličejo po maščevanju — in ne le po njem! V njihovih govorih prihaja de izrata tudi strah za bodočnost teh narodov; tako na pr. predstavnik španskega ljudstva ne govori le o tem, kako so zagovorniki „politike nevmešavanja“ pomagali zasesti republikansko španije, marveč ga je skrb tudi za bodoče življenje španskega ljudstva. Po njegovih besedah, „se špansko ljudstvo boji, da ne bi Anglija bila milostljiva do France, ki je vneto podpiral države oni, ke se bile mečne in ki se skuša sedaj, ke se je kole sreče obrnilo drugam, prisliniti v nasproti taber.“

Zato sodnik v zaključnem govoru takole formulira nalogo združenih narodov:

„Trdno sme odločiti, da obnovine v osvobodjenih deželah demokratske svobode in v človekanske pravice. Za ta cilj se bo treba boriti še dolgo pe tem ke bo utihnil hrup vojne. Na to ne smemo pozabiti, ke bo podpisane premirje in ne bilo bi prav, če bi prepuščali osvobodjene narode njihovi lastni usodi. Zgedilo bi ne namreč lahko — če bi ravnali drugače — da bize naša celina nenkrat spet znašla pod peto nevega, še strašnejšega fašizma.“

„Na kencu — pravi sodnik — pa je za treba podčrtati še eno dejstvo, da ne bi navzoči dobili vtisa, kakor da je zadnjih 25 let obstajala sama Anglija Chamberlaina, ki je popuščal fašizmu in ga podpiral. Ne, imela je tudi v tem času Anglija svoj drugi obraz. Ta Anglija je sovražila fašizem, se bnila zoper indajstvo Abesinije, razkrinkavala politiko, ki je privedla do uničenja Španije. Ta Anglija je dobro vedela, da je glavni sovražnik fašizem, pa najsi se skrivna ped kakržno koli masko in v kateri koli deželi, in da se je treba boriti proti njemu z vsemi sredstvi, predvsem pa z utrjevanjem edinstva vseh osvobodeljubnih narodov.“